

Надаємо відпустку та рахуємо відпусткові під час війни: поради від редакції

Скасування на час війни святкових і неробочих днів спричинило багато запитань у роботодавців. Як тепер порахувати стаж, який дає право на щорічну відпустку? А середню зарплату як рахувати? І що робити з тривалістю відпустки? Відповімо на 5 найпопулярніших запитань щодо оплачуваних відпусток під час війни.

Що змінилося?

Закон №2136 встановив додаткові правила на час війни.

Зокрема, ч. 6 ст. 6 Закону №2136 каже: «У період дії воєнного стану не застосовуються норми статті 53 (тривалість роботи напередодні святкових, неробочих і вихідних днів), частини першої статті 65, частин третьої — п'ятої статті 67 та статей 71 — 73 (святкові і неробочі дні) КЗпП України».

А це означає, що у період дії воєнного стану не діють вищезазначені статті КЗпП. Отже, немає офіційних святкових та неробочих днів.

Тому, як наголошує Мінекономіки, **на період дії воєнного стану також не діють норми КЗпП щодо:**

- скорочення роботи на одну годину у разі як п'ятиденного, так і шестиденного робочого тижня напередодні святкових і неробочих днів;
- тривалості робочого дня напередодні вихідних днів у разі шестиденного робочого тижня не більше ніж 5 годин;
- перенесення вихідного дня на наступний після святкового або неробочого;
- перенесення вихідних та робочих днів відповідно до рекомендації КМУ;
- заборони залучення до робіт у вихідні, святкові і неробочі дні;
- компенсації за залучення до робіт у вихідні, святкові і неробочі дні.

Наприклад, за цими правилами під час війни працівники мають працювати в понеділок 25 квітня 2022 року з оплатою праці як у звичайний (не святковий) робочий день. Таке роз'яснення вже дала Держпраці.

Роз'яснює Держпраці

Перенесення вихідних під час воєнного стану

Згідно зі ст. 73 КЗпП України одним зі святкових днів у році є Пасха (Великдень), який припадає на неділю.

Відповідно до ст. 67 КЗпП, якщо святковий або неробочий день збігається з суботою або неділею, то вихідний день переноситься на наступний після святкового або неробочого. Тобто 25 квітня (понеділок) мав би бути вихідним.

Однак Закон України «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану» №2136-IX від 15.03.2022 р. (далі — Закон №2136-IX) встановив додаткові правила на час війни.

Так, ч. 6 ст. 6 цього Закону №2136-IX говорить про таке спеціальне правило: «У період дії воєнного стану не застосовуються норми статті 53 (тривалість роботи напередодні святкових, неробочих і вихідних днів), частини першої статті 65, частин третьої — п'ятої статті 67 та статей 71 — 73 (святкові і неробочі дні) КЗпП України».

А це означає, що у період дії воєнного стану не діють вищезазначені статті КЗпП України. Отже, немає офіційних святкових та неробочих днів. Тому за цими загальними правилами, встановленими Законом №2136-IX, під час війни працівники мають працювати в понеділок 25 квітня 2022 р. з оплатою праці як у звичайній (не святковий) робочий день.

Прес-служба Головного управління Держпраці в Одеській області, 04.04.2022 р.

У цьому законі є і спеціальна стаття, присвячена саме відпусткам під час війни. Але про неї ми поговоримо далі. А зараз розглянемо вплив скасування свят на відпустки.

Як вплине скасування свят на стаж, що дає право на відпустку?

Щодо більшості щорічних відпусток — ніяк. Адже, як правило, вони надаються незалежно від кількості відпрацьованих працівником календарних днів.

А от для щорічної основної відпустки визначальним чинником є стаж роботи. Про це каже ст. 9 Закону про відпустки.

Як рахується цей стаж? Як не дивно, і досі немає нормативно визначеного порядку такого розрахунку. Маємо лише листи з роз'ясненнями, причому доволі старі. Проте в них є якщо не формула, то хоча б приклади розрахунків.

Наразі згадаємо про два такі листи: Мінпраці від [24.06.2011 р. №208/13/116-11](#) та Мінсоцполітики від [27.03.2013 р. №321/13/84-13](#).

У [ст. 9](#) Закону про відпустки ми бачимо лише періоди, які входять або не входять до стажу. Про святкові та неробочі дні в цій статті конкретно не зазначено.

Проте ми знаємо, що у звичайній ситуації до тривалості щорічної основної відпустки святкові та неробочі дні не включаються. І вони не використовуються під час розрахунку відпусткових. Напевне, саме тому фахівці міністерства вирішили: до стажу, який дає право на щорічну основну відпустку, святкові та неробочі дні не включаються!

Так, у листі №208/13/116-11 бачимо приклад розрахунку кількості днів заробленої працівником щорічної основної відпустки:

- визначаємо кількість днів щорічної відпустки, які припадають на один календарний день, **без урахування святкових і неробочих днів** загалом за рік (24 к. д. відпустки: $(366 - 10) = 0,0674$ к. д.). Потім одержаний результат множимо на кількість календарних днів **без урахування святкових і неробочих днів**, відпрацьованих працівником у робочому періоді з 05.05.2011 р. до 24.06.2011 р. включно;

- кількість днів щорічної відпустки в цьому випадку становитиме (з урахуванням правил округлення) 3 календарні дні (0,0674 к. д. x 49 днів = 3,3 к. д.).

Звісно, кількість святкових та неробочих днів тепер інша, але основний принцип нам зрозумілий. І він повторюється у листі №321/13/84-13.

Святкові та неробочі дні до стажу, який дає право на щорічну основну відпустку, не включаються. Проте так було до війни. Під час війни — включаються! Після війни — знову перестануть включатися!

Такого висновку автор доходить лише тому, що фахівці міністерства не включали такі дні через те, що вони були неоплачуваними днями щорічної основної відпустки. І до війни, і після — так і буде. Проте під час війни свята скасували, і вони, припадаючи на період відпустки, раптом стали оплачуваними.

Утім, зрозуміло, що для більшої певності варто було б отримати роз'яснення від Мінекономіки.

Як скасування свят вплинуло на тривалість щорічної основної відпустки?

Насамперед нагадаємо, що Закон №2136 містить спеціальну норму щодо тривалості щорічної відпустки ([ч. 1 ст. 12](#)): **у період дії воєнного стану щорічна основна оплачувана відпустка надається працівникам тривалістю 24 календарні дні.**

Одразу виникло запитання: як бути з тими, кому закон встановлює більший розмір щорічної основної відпустки?

Мінекономіки, коментуючи цю норму, зазначило: з дати набрання чинності Законом і до закінчення дії воєнного стану максимальна тривалість щорічної основної відпустки становитиме 24 календарні дні. При цьому працівникові можуть бути надані щорічні додаткові відпустки, соціальні та інші відпустки відповідно до Закону «Про відпустки». Якщо тривалість щорічної основної відпустки працівника становить понад 24 календарні дні, різниця днів відпустки не втрачається, а має бути надана після закінчення дії воєнного стану.

Ідемо далі. До війни в Законі про відпустки діяла норма ([ст. 5](#)): святкові та неробочі дні ([ст. 73 КЗпП](#)) під час визначення тривалості щорічних відпусток не враховуються. А що ж тепер?

А тепер (тобто під час війни) святкових і неробочих днів немає. Тому, хоча Мінекономіки про це й не зазначає в опублікованих роз'ясненнях, **на нашу думку, під час війни свята входять до тривалості щорічних відпусток як звичайні дні.**

Наприклад, якщо працівник хоче піти у щорічну основну відпустку з 11 квітня на 24 календарні дні, то період відпустки: 11.04 — 04.05. Так, і Великдень, і 1 травня будуть звичайними оплачуваними днями відпустки.

Аналогічне [роз'яснення](#) вже надало НАДС для держслужбовців.

Як порахувати відпусткові під час війни?

Зазвичай ми застосовуємо правила, встановлені Порядком №100. А саме: з розрахунку вилучаються святкові та неробочі дні, встановлені законодавством ([п. 7](#)).

Позаяк під час війни свята скасували і вони стали оплачуваними днями щорічної відпустки, то вилучати їх із розрахунку немає потреби.

Це, знову ж таки, позиція автора (адже до Порядку №100 змін та уточнень на період війни не внесено), тож обережні роботодавці можуть почекати на роз'яснення від Мінекономіки.

Наприклад, базова формула розрахунку середньоденної зарплати для оплати щорічних відпусток мала приблизно такий вигляд: (дохід за 12 місяців) : (кількість днів у цих 12 місяцях - свята).

Тож тепер ми вилучаємо свята з цієї формули. І просто ділимо дохід працівника за певний розрахунковий період (12 місяців або менший) на кількість календарних днів такого періоду.

Рахуємо відпусткові за новими правилами разом

Наприклад, якщо працівниця-переселенка була прийнята на роботу 27 лютого, а 7 квітня вона вирішила звільнитися за власним бажанням (через виїзд за кордон), то оплата щорічної відпустки буде така.

1. Стаж роботи в працівниці з 27.02 до 07.04, тобто 40 календарних днів.

2. Заробленої, але не використаної відпустки:

$(24 \times 40) : 365 = 3$ календарні дні.

3. Розрахунковий період складатиметься лише з березня — єдиного місяця, який працівниця відпрацювала повністю. Тобто це 31 календарний день.

4. Умовно дохід працівниці у вигляді зарплати становить 8500 грн. Отже, середньоденна зарплата становитиме:

$8500 : 31 = 274,19$ грн.

5. А нарахована сума компенсації за невикористану відпустку: $3 \times 274,19 = 822,57$ грн.

Й останнє запитання — коли ці зміни почали діяти?

Не дивуйтесь з цього запитання. Закон №2136 було прийнято вже під час війни, і діяти він почав з дня, наступного після публікації, — 24 березня.

Проте у ньому весь час трапляється формулювання «у період дії воєнного стану». Воєнний стан у нас було оголошено ще 24 лютого. То що ж, перераховувати надані раніше відпусткові наново? І як бути з 8 березня — було цього дня у 2022 році свято чи ні?

На нашу думку, позаяк закон зворотної дії не має, то діє він з дати набрання чинності. Про жодні зміни заднім числом у тексті закону не йдеться, жодні старі дати не згадуються. Тож 8 березня 2022 року ще було святом, а надані до 24 березня під час війни оплачувані відпустки переоформляти або перераховувати не треба.

Не треба й перераховувати «перехідні» відпусткові, які було пораховано і виплачено до 24 березня, — принаймні наразі цього ніхто не вимагає. Тобто те, про що ми говорили вище, діє лише з 24 березня до кінця війни. Такою є наша позиція, а якщо з'являться роз'яснення від Мінекономіки щодо цього, ми про це обов'язково повідомимо!

Нормативна база

- ***КЗпП*** — Кодекс законів про працю України від 10.12.1971 р. №322-VIII.
- ***Закон №2136*** — Закон України від 15.03.2022 р. №2136-IX «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану».
- ***Закон про відпустки*** — Закон України від 15.11.1996 р. №504/96-ВР «Про відпустки».
- ***Порядок №100*** — Порядок обчислення середньої заробітної плати, затверджений постановою КМУ від 08.02.1995 р. №100.